

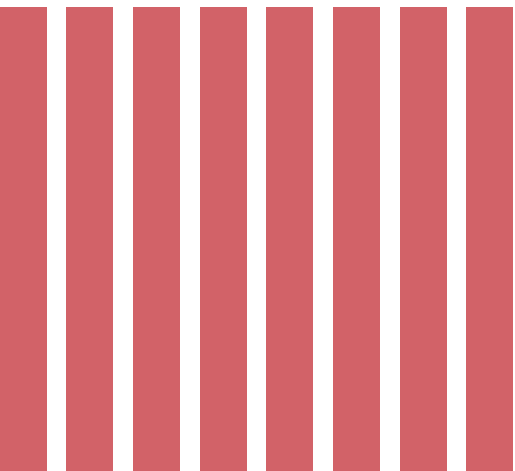
DEMOKRATISK KONTROL MED TECH-GIGANTERNES FORRETNINGSMODELLER

- Delafrapportering fra regeringens ekspertgruppe om tech-giganter -

Regeringens ekspertgruppe

TECH-GIGANTER

DEMOKRATISK KONTROL MED TECH-GIGANTERNES FORRETNINGSMODELLER

Juni 2023

Erhvervsministeriet

Slotholmsgade 10-12
1216 København K

+45 33 92 33 50
em@em.dk

ISBN 978-87-786-2380-5 (digital)
ISBN 978-87-786-2381-2 (tryk)

Publikationen kan hentes på:
www.em.dk

Design og layout: Erhvervsministeriet kommunikationsenhed

04 FORORD

06 INDLEDNING

08 TECH-GIGANTERS FORRETNINGSMODELLER

10 OPSUMMERING AF ANBEFALINGER FRA
EKSPERTGRUPPEN OM TECH-GIGANTER

12 ANBEFALINGER OM TECH-GIGANTERNES
FORRETNINGSMODELLER

14 BEGRÆNSNING AF OG KLARERE VALG IFT. TECH-GIGANTERNES
DATAHØST

16 BEGRÆNSNING AF TECH-GIGANTERNES BRUG AF
FASTHOLDELSEMEKANISMER

19 MERE EFFEKTIV KONTROL MED TECH-GIGANTERNES EVNE TIL AT
FORUDSIGE OG PÅVIRKE ADFÆRD

22 TECH-GIGANTERNES ANSVAR IFT. BØRN OG UNGES ADGANG TIL
PLATFORME MED IKKE-ALDERSSVARENDE INDHOLD SKÆRPES

27 EKSPERTGRUPPENS SAMMENSÆTNING

28 EKSPERTGRUPPENS KOMMISSORIUM

30 KILDELISTE

FORORD

FORORD AF FORMANDEN FOR EKSPERTGRUPPEN,
PROFESSOR MIKKEL FLYVERBOM

Den digitale udvikling drives af en mindre skare af virksomheder, der på kort tid har indtaget en dominerende rolle i vores samfund. Disse virksomheder, ofte betegnet tech-giganter, stiller søgemaskiner, sociale medier og handelsplatforme til rådighed for verdens befolkning og deres tjenester er på mange måder blevet uomgængelige i vores hverdag, både privat og i arbejdslivet. Tech-giganter forandrer og udfordrer den måde, som vi får adgang til information, kommunikerer og danner fællesskaber på, og bidrager til, at vores liv i større og større grad udspiller sig digitalt.

Der er ikke noget nyt i, at teknologier forandrer vores samfund, og det centrale spørgsmål er ikke, om vi skal have teknologiske forandringer eller ej. I et demokratisk velfærdssamfund som det danske er det primært vigtigt at have fokus på de *drivkræfter*, der former den digitale udvikling, de *vilkår*, som udviklingen foregår på og dens samfundsmæssige *konsekvenser*.

Når ekspertgruppen har valgt at fokusere på tech-giganternes forretningsmodeller som sit første tema, er det, fordi mange af problemerne i den digitale verden i dag, kan spores tilbage til forretningsmodellerne. Det er bl.a. problemer relateret til den demokratiske samtale, geopolitik, konkurrence- og forbrugerforhold og børn og unges trivsel.

Problemerne tager blandt andet form af omfattende, kommerciel datahøst, manipulerende og afhængighedsskabende designpraksisser og utilstrækkelig kontrol og ansvarlighed i forhold til hvad børn og unge udsættes for på sociale medier og digitale platforme. De problemer skyldes dels tech-giganternes kommercielle fokus på hurtig vækst og dominans og dels manglende regulering og utilstrækkelig håndhævelse af reglerne. For at løse de problemer er der behov for at mobilisere vores demokratiske institutioner og udvikle en række strukturelle og reguleringsmæssige indsatser, der adresserer tech-giganternes forretningsmodeller. Disse indsatser

handler både om at implementere og håndhæve EU-lovgivning, der allerede er gældende eller er på vej, men også i høj grad om, at lande som Danmark klart melder ud, hvor grænserne for tech-giganternes adfærd skal trækkes. Det kræver både håndfast regulering af tech-giganter, restriktioner og andre tiltag, der kan begrænse de negative konsekvenser af datahøst, algoritmisk påvirkning og afhængighedsskabende design for brugere.

Med anbefalingerne peger ekspertgruppen på, hvordan vi kan stille krav om, at tech-giganter lever op til de former for ansvarlighed, regulering og demokratisk kontrol, som vi forventer af virksomheder i andre industrier. Det indebærer blandt andet, at skadelige produkter og problematiske designpraksisser skal reguleres af vores demokratiske institutioner, i samme grad som andre sektorer, hvor vi kræver for eksempel skærpet tilsyn, risikovurderinger og varedeklorationer samt effektive aldersbegrænsninger for visse produkter.

Det er afgørende, at vi grundigt overvejer, hvilken rolle tech-giganterne skal spille i udviklingen af samfundet og hvilke rammer der skal gælde for tech-giganterne og ikke mindst deres forretningsmodeller. Det er gennem tiltag, som den ekspertgruppen præsenterer her, at vores samfund kan sætte grænser, forme den digitale udvikling og skabe mulighed for, at vi som borgere kan tage frie valg. De overvejelser kan denne delafrapportering og ekspertgruppen generelt hjælpe med, og vi ser frem til dette vigtige, fælles arbejde.

INDLEDNING

På baggrund af de identificerede udfordringer fremsætter ekspertgruppen i denne delafrapportering 13 anbefalinger vedr. tech-giganternes forretningsmodeller. Delafrapporteringen er første udgivelse fra ekspertgruppen, som løbende vil aflevere anbefalinger til regeringen. Delafrapporteringen afspejler, at ekspertgruppen beskæftiger sig med et felt, der konstant er i udvikling. Ekspertgruppen forbeholder sig derfor retten til at genbesøge et eller flere temaer, hvis der sker relevant udvikling på områderne. På samme måde er det ikke tanken med delafrapporteringen, at den endegyldigt identificerer samtlige udfordringer, eller at anbefalingerne er udtømmende.

Delafrapporteringen er opbygget efter følgende temaer, som knytter sig til anbefalingerne:

1. Begrænsning af og klarere valg ift. tech-giganternes datahøst
2. Begrænsning af tech-giganternes brug af fastholdelsesmekanismer
3. Mere effektiv kontrol med tech-giganternes evne til at påvirke og forudsige adfærd
4. Tech-giganternes ansvar ift. børn og unges adgang til platforme med ikke-alderss-varende indhold skal skærpes.

EKSPERTGRUPPENS FORSTÅELSE AF TECH-GIGANTER

Der findes ikke en entydig definition på en tech-gigant. Ekspertgruppen har ikke ønsket at arbejde ud fra en fasttømret definition, i høj grad for at undgå at fokusere på navngivne virksomheder. Gruppen har i stedet arbejdet ud fra en løseres arbejdsdefinition: Teknologivirksomheder, der gennem udbredelsen af deres platforme og tjenester har opnået en særlig og i nogle tilfælde dominerende status på centrale samfundsområder, og derfor indvirker på brugernes grundlæggende rettigheder. Det er virksomheder, som i varierende grad bygger deres forretningsmodel på at indsamle enorme mængder data til anvendelse og videreformidling til bl.a. tredjeparter, der f.eks. anvender oplysningerne til brug for annoncering.

Formålet med anbefalingerne er at adressere udfordringer, som tech-giganternes forretningsmodeller medfører. Derfor tager løsningsforslagene også forskellige former. Nogle initiativer kan håndteres nationalt, men langt størstedelen skal forfølges gennem alliancedannelser med andre EU-lande og indspil til Europa-Kommissionen.

Mange af udfordringerne relateret til tech-giganter er grænseoverskridende af karakter. Samtidig er forbruger- og datalovgivning i høj grad harmoniseret på EU-plan. Det kalder på fælles løsninger i Europa og samarbejde med ligesindede lande. Ekspertgruppen er derfor af den opfattelse, at det er i EU, at der er størst potentiale for at skabe effektiv forandring, men at mange tiltag bør styrkes nationalt og internationalt.

I den forbindelse foreslår ekspertgruppen et særligt fokus på, hvordan Digital Services Act (DSA) får den ønskede virkning og bliver håndhævet, samt hvordan der kan bygges videre

herpå. DSA'en er en europæisk rammeregulering for digitale tjenester, der skal sikre, at de grundlæggende rettigheder for alle brugere af digitale tjenester er beskyttet, herunder med et særligt fokus på at børn og unge skal ydes tilstrækkelig beskyttelse, hvis de færdes på tech-giganternes tjenester.

Under ekspertgruppens arbejde med tech-giganternes forretningsmodeller har der i ekspertgruppen været bred enighed om problemernes meget store omfang. Der har været enighed om, at arbejdet med regulering, håndhævelse og styrkelsen af institutioner skal voldsomt op i gear for at håndtere problemer i denne størrelsesorden.

TECH-GIGANTERS FORRETNINGSMODELLER

Flere af tech-giganternes tjenester fremstår som gratis eller meget billige tjenester, men den bagvedliggende forretningsmodel er ofte baseret på indsamling af brugernes data, herunder personoplysninger som eksempelvis oplysninger om brugernes adfærdsmønstre. Det gør det muligt for tech-giganterne i høj grad at forudsige og påvirke brugeres adfærd. Forudsigelserne er samtidig en del af, hvad tech-giganterne tilbyder til annoncører for at målrette indhold. Der er ligeledes eksempler på, at data, som tech-giganterne indsamler er blevet solgt til tredjeparter.¹

De indsamlede data har således stor værdi for tech-giganterne, og de spiller en afgørende rolle for deres økonomiske indtjening. Den datadrevne forretningsmodel, som mange tech-giganter baserer deres indtjening på bygger således på at tiltrække brugernes tid, opmærksomhed og data.

For langt de fleste brugere er det uoverskueligt, hvad der bliver indsamlet, hvad der frivilligt og ufri-villigt videregives til tech-giganterne, og hvordan de data bliver brugt til at påvirke holdninger, adfærd og forbrug gennem målrettede annoncer og indhold mv.

Bekymringerne omkring sociale medier kredser ikke kun omkring afgivelse af brugernes data, men også den påvirkning, som borgere kan blive eksponeret for gennem platformene. Sociale medier kan udnyttes af både borgergrupper og regeringer til at påvirke den offentlige mening² både i Danmark, men også i andre lande.³

Foruden at påvirke den enkeltes digitale liv og adfærd kan tech-giganternes forretningsmodeller også have konsekvenser for samfundet som helhed. De indsamlede data kan, hvis den sælges videre til bestemte aktører, misbruges af ond-sindede eller kriminelle aktører og fremmede magter til overvågning, påvirkningskampagner og spredning af mis- og desinformation, der i sidste ende kan påvirke den offentlige samtale og tilliden til samfundets demokratiske institutioner⁴. I den forbindelse har der blandt andet

været kritik af tech-giganterne for at føre brugere til misinformation og konspirationsteorier gennem deres promovingsalgoritmer⁵ og for at være for tilbageholdende med at fjerne misinformation.⁶

EKSPERTGRUPPENS FORSTÅELSE AF FORRETNINGSMODELLER

De største tech-virksomheder kan have flere og forskellige forretningsmodeller afhængigt af, om der er tale om søgemaskiner, sociale medier, handelsplatforme mv. Der kan også være tale om en blanding af flere forretningsmodeller. Ekspertgruppen fokuserer ikke kun på én type forretningsmodel, men anser dataindsamling og anvendelsen heraf som en hjørnesteen i flere af tech-giganternes forretningsmodeller.

OPSUMMERING AF ANBEFALINGER FRA EKSPERTGRUPPEN OM TECH-GIGANTER

1

BEGRÆNINSNING AF OG KLARERE VALG IFT. TECHGIGANTERNES DATAHØST

1.1

Aldersgrænsen for samtykke til behandling af persondata rykkes fra 13 til 16 år

1.2

Håndhævelse af databeskyttelses- og cookiereglerne overfor tech-giganterne

1.3

Mulighed for at takke nej til datahøst

2

BEGRÆNSNING AF TECH-GIGANTERNES BRUG AF FASTHOLDELSMEKANISMER

2.1

Fastholdelsesmekanismer slået fra som standardindstilling

2.2

Tidsbegrænsning for børns brug af sociale medier

2.3

Neutralitetsknap og indsats mod skadelige designpraksisser

3

MERE EFFEKTIV KONTROL MED TECH-GIGANTERNES EVNE TIL AT FORUDSIGE OG PÅVIRKE ADFÆRD

3.1

Forbud mod profilering på baggrund af personoplysninger

3.2

Krav til udvikling af algoritmer

3.3

Præcisering af tech-giganter ansvar for deres algoritmer

3.4

Forsker- og medie adgang til tech-giganter data

4

TECH-GIGANTERNES ANSVAR IFT. BØRN OG UNGES ADGANG TIL PLATFORME MED IKKE-ALDERSVARENDE INDHOLD SKÆRPES

4.1

Krav om effektiv aldersbekræftelse

4.2

Videreudvikling af det digitale indre marked med fokus på børn og unge

4.3

Indførelse af alderssvarende ad færdskodeks ifm. databeskyttelsesreglerne

ANBEFALINGER OM TECH-GIGANTERNES FORRETNINGSMODELLER

Tech-giganter er allerede i dag underlagt regulering på en række områder inden for bl.a. databeskyttelses-, cookie- og markedsføringsområdet, og der er flere nye EU-krav på vej. For at reguleringen får den ønskede effekt, er det imidlertid afgørende, at de forskellige regelsæt håndhæves effektivt.

De fleste tech-giganter i Europa har etableret sig i Irland. Det betyder, at tilsynet med tech-giganterne i mange tilfælde skal varetages af de irske myndigheder. Danske og andre europæiske håndhævelsesmyndigheder inden for bl.a. databeskyttelses- og forbrugerområdet skal således anmode de irske

håndhævelsesmyndigheder om at håndhæve reglerne over for tech-giganterne, selvom det er danske eller europæiske brugere, der lider skade.

For bl.a. at komme denne ubalance til livs har Europa-Kommissionen i en række EU-regelsæt lagt op til centraliseret tilsyn med de store tech-virksomheder hos Europa-Kommissionen. Ekspertgruppen ser positivt på dette og mener, at det vil have en god effekt i relation til tech-giganternes forretningsmodeller, da Europa-Kommissionen i højere grad har ressourcer til at gribe ind. Det vil samtidig sikre, at der er ensartet fortolkning af reglerne og sagshåndtering i tilsynet,

hvilket generelt vil medføre et mere effektivt tilsyn, fordi der så kun skal køres én sag, der får virkning for alle relevante EU-borgere. Dette gælder bl.a. for allerede vedtagne regelsæt som Digital Services Act (DSA) og Digital Markets Act (DMA) samt for forordningen om kunstig intelligens, som fortsat er under forhandling.

Ekspertgruppen ser positivt på Europa-Kommissionens indsats for at sætte tech-giganternes forretningsmodeller på dagsordenen. Ekspertgruppen anser håndhævelsesaspektet af eksisterende og kommende regler som afgørende for at løse udfordringer relateret til tech-giganter og anbefaler overordnet, at mulighederne for tilsyn og håndhævelse i eksisterende regulering prioriteres, mens nye veje til at styrke tilsynet med tech-giganterne afsøges og udnyttes.

Det kan både være en større rolle til Europa-Kommissionen ift. tilsyn og håndhævelse med reglerne over for tech-giganterne på databeskyttelses- og forbrugerområdet. Det kan også være at styrke tilsynet med databeskyttelses- og forbrugerbeskyttelsesreglerne nationalt, herunder prioriteret fokus på tech-giganterne i myndighedernes tilsyn og videreudvikling af nye værktøjer til håndhævelse.

BEGRÆNSNING AF OG KLARERE VALG IFT. TECHGIGANTERNES DATAHØST

EKSPERTGRUPPENS ANBEFALINGER OM TECH-GIGANTERNES DATAHØST

Konkret anbefaler ekspertgruppen følgende:

- 1.1 Aldersgrænsen for samtykke til behandling af persondata rykkes fra 13 til 16 år
- 1.2 Håndhævelse af databeskyttelses- og cookiereglerne overfor tech-giganterne
- 1.3 Mulighed for at takke nej til datahøst

Ekspertgruppen anbefaler således, at regeringen tager hul på diskussionen om, hvorvidt reglerne er indrettet efter brugernes behov og rettigheder i tilstrækkelig grad, og hvis ikke, hvordan reglerne kan justeres.

Det følger både af databeskyttelsesreglerne samt cookiereglerne, at dataindsamling kræver samtykke. Omfattende og komplekse vilkår kan imidlertid gøre det uklart for brugeren, hvad der reelt gives samtykke til.

Det vil derfor være hensigtsmæssigt, at samtykkereglerne gentænkes, så brugerne får et bedre indblik i, hvad de reelt samtykker til, når de accepterer samtykkeerklæringer.

De senere år er der set eksempler på afgørelser fra europæiske og nationale tilsynsmyndigheder på dette område. Det irske data-tilsyn udstedte f.eks. en bøde til

Instagram på 405 mio. euro, og udtalte i den forbindelse, at virksomheder, der behandler personoplysninger om mindreårige, skal være ekstra opmærksomme, idet børn fortjener en helt særlig beskyttelse ifølge GDPR⁷. Ligeledes er der behov for et se på, om reglerne for dataminimering efterleves, herunder om tech-giganternes eksisterende praksis for datahøst er lovlig efter GDPR. Effektiv håndhævelse af eksisterende regler er afgørende, da flere af de anvendte praksisser i udgangspunktet allerede kan være ulovlige⁸. Ekspertgruppen ønsker, at håndhævelsen af disse regelsæt styrkes, så det sikres, at reglerne efterleves.

Aldersgrænse for samtykke til behandling af persondata rykkes fra 13 til 16 år

Ekspertgruppen anbefaler at hæve aldersgrænsen for samtykke til behandling af persondata i forbindelse med udbud af informationssamfundstjenester fra 13 til 16 år, så flere mindreårige vil kunne nyde godt af den særlige beskyttelse, GDPR giver. Ved at hæve grænsen, vil tech-giganterne skulle indhente samtykke fra forældre for at kunne behandle børns personoplysninger, indtil barnet er 16 år. Tech-giganter som Facebook, Instagram, YouTube og Snapchat har i Danmark en aldersgrænse for samtykke på 13 år – den lavest mulige jf. GDPR, hvor de enkelte medlemslande har det mulighedsrum, at de kan lægge sig på mellem 13-16 år. 13 årsgrænsen flugter med amerikansk lovgivning fra 1996 om børns online privatlivsbeskyttelse (Childrens Online Privacy Protection/COPPA), som nu i USA forsøges hævet til 16 år⁹. En række EU-lande, som Tyskland, Holland og Irland har fastsat en grænse på 16 år, og EU's anbefaling er 16 år. Ekspertgruppens anbefaling skal ses i sammenhæng med ekspertgruppens anbefaling 4.1 om aldersbekræftelse, da effektiv aldersbekræftelse også er afgørende for, at mindreårige ikke får adgang til tjenester, som de ikke er gamle nok til at færdes på.

Håndhævelse af databeskyttelsesregler over for tech-giganterne

Ekspertgruppen anbefaler, at der sættes større fokus på håndhævelse af databeskyttelsesreglerne overfor tech-giganterne både på europæisk plan og på nationalt plan. Det anbefales således, at der på EU-plan arbejdes for, at Europa-Kommissionen bliver håndhævende myndighed overfor tech-giganterne ift. GDPR.

Det er en tilsynsmodel, som også kendes fra DSA'en og DMA'en. Fordelen ved at lægge tilsynet hos Europa-Kommissionen er, at håndhævelsen over for tech-giganter ikke vil skulle bero på enkelte medlemsstaters tilsynsmyndigheder i de lande, hvor tech-giganterne er etableret. Ekspertgruppen anbefaler samtidig, at der arbejdes for, at Europa-Kommissionen får et robust og effektivt tilsyn med tilstrækkelige ressourcer og faglighed til effektivt at føre tilsyn. Det gælder både ift. allerede vedtagne regler som DMA og DSA, men også ift. potentielt kommende håndhævelsesopgaver til Kommissionen.

Ekspertgruppen noterer derudover, at det fortsat er vigtigt med et robust dansk tilsyn med databeskyttelsesreglerne ift. den nationale håndhævelse med snitflader til tech-giganter.

Mulighed for at takke nej til datahøst

Ekspertgruppen anbefaler, at der stilles krav om, at det skal være muligt for brugerne at få adgang til at anvende tech-giganternes tjenester uden at afgive data mhp. profilering og tracking. Det skal gælde uanset om adgangen sker gennem app, browser eller på anden vis, og brugerne skal

kunne takke nej til datahøst på en let og gennemskuelig måde. På nuværende tidspunkt er det kun muligt at benytte sig af tech-giganternes tjenester, hvis man accepterer brugerbetingelser eller cookies og dermed samtykker til

deres indsamling og anvendelse af data. Samtidig er det svært at gennemskue, hvad man som bruger accepterer. Man bør som bruger på f.eks. et socialt medie kunne undgå tracking.

BEGRÆNSNING AF TECH-GIGANTERNES BRUG AF FASTHOLDELSSEMEKANISMER

EKSPERTGRUPPENS ANBEFALINGER OM TECH-GIGANTERNES BRUG AF FASTHOLDELSSEMEKANISMER

Konkret anbefaler ekspertgruppen følgende:

- 2.1 Fastholdelsesmekanismer slås fra som standardindstilling
- 2.2 Tidsbegrænsning for børns brug af sociale medier
- 2.3 Neutralitetsknap og indsats mod skadelige designpraksisser

Ekspertgruppen anbefaler således, at regeringen på europæisk plan arbejder for, at det bliver muligt for brugerne at tage aktivt stilling til fastholdelsesmekanismer samt initiativer, der kan gøre brugerne bevidste om eget tidsforbrug på sociale medier.

Forretningsmodellen for de ydelser, som visse tech-giganter udbyder, er bygget på at fastholde brugerne på platformene så lang tid som muligt, og få dem til at interagere så meget på platformen som muligt.

Tech-giganter bruger designpraksisser til at fastholde brugerne, som i nogle tilfælde kan være manipulerende, vildledende, medføre et uhensigtsmæssigt stort tidsforbrug bag skærmen, eller som tilskynder brugerne til at vende tilbage til platformen.

Eksempler på designpraksisser, er funktioner som autoplay, infinite scroll, streaks, notifikationer og påmindelser om, at man "går glip af noget"¹⁰. Indholdet på tech-giganternes tjenester er yderligere optimeret til, at brugerne interagerer mest muligt med det, hvilket kan føre til, at provokerende, følelsesmæssigt og misvisende indhold får en prominent placering på platformene¹¹. Denne del behandles separat i afsnittet vedr. mere effektiv kontrol med tech-giganternes evne til at forudsige og påvirke adfærd.

Fastholdelsesmekanismer kan have negative konsekvenser for brugerne ved at være manipulerende såvel som afhængighedsskabende¹². For især børn og unge kan der være behov for beskyttelse mod disse mekanismer med henblik på at styrke deres autonomi og selvbestemmelse. Flere undersøgelser peger på, at der kan være en sammenhæng mellem unge med lavt selvværd og brugen af sociale medier som Instagram^{13,14}. Samtidig bliver brugerne ikke gjort klart og tydeligt opmærksom på mekanismerne og konsekvenserne af tidsforbruget, for eksempel hvordan det understøtter tech-giganternes forretningsmodeller.

Forsknings-, vidensgrundlag og fokus på, hvordan brug af sociale medier påvirker trivsel er under udvikling. Indtil der foreligger tilstrækkelig viden herom, foreslår ekspertgruppen, at der anvendes et forsigtighedsprincip, hvorfor brugere i videst muligt omfang skal beskyttes mod fastholdelsesmekanismer.

Ekspertgruppen ønsker derfor at stille klare krav til tech-giganternes designpraksisser, og at brugerne selv får reel mulighed for at til- eller fravælge fastholdelsesmekanismer. Endelig skal brugerne være bedre oplyst om, hvilke fastholdelsesmekanismer de udsættes for, og børn og unge skal i videst muligt omfang beskyttes

mod dem. Det kan f.eks. ske ved, at praksisser, som vurderes at være manipulerende eller vildledende forbydes i markedsføringslovgivningen.

Fastholdelsesmekanismer slået fra som standardindstilling

Ekspertgruppen anbefaler, at der stilles krav til, at udvalgte digitale tjenester, f.eks. sociale medier, har funktioner, så som autoplay, notifikationer, algoritmisk "feedvisning" mv. slået fra som standardindstilling med mulighed for efterfølgende at vælge fastholdelsesmekanismerne til. For at brugerne kan forstå de enkelte funktioner, bør disse forklares i et let og forståeligt sprog, ligesom der kan stilles krav om, at brugerne skal tage aktivt stilling til hver enkelt fastholdelsesmekanisme, så det undgås, at brugerne får mulighed for "blindt" at tage samlet stilling til flere funktioner under ét samlet samtykke. Derudover bør der stilles krav om, at det skal være nemt for brugerne løbende at ændre deres valg for hver enkelt funktion.

Tidsnotifikation ved brug af sociale medier

Nye tal fra 2023 viser, at danske børn i alderen 9-14 år, på trods af aldersbegrænsning på 13 år, har et dagligt tidsforbrug på 1 time og 18 minutter på TikTok og 1 time 36 min på YouTube¹⁵, mens danske unge i alderen

16-17 år har et dagligt tidsforbrug på sociale medier på 5 timer og 28 minutter¹⁶. Om end resultaterne af forskning i sociale mediers indflydelse på trivsel ikke giver et entydigt billede, er der undersøgelser som tyder på en sammenhæng mellem sociale medier og mistrivsel¹⁷.

Ekspertgruppen anbefaler på den baggrund, at der indføres krav om tidsnotifikation på udvalgte digitale platforme, f.eks. sociale medier, så der kommer en tidsnotifikation efter et nærmere fastlagt dagligt forbrug. Konkret vil det betyde, at man som bruger efter at have brugt f.eks. to timer på en tjeneste får en notifikation. Anbefalingen er et forsøg på særligt at adressere problematikken omkring danske børn og unges høje tidsforbrug på platforme med de i det ovenfor nævnte forretningsmodeller. Anbefalingen bør ikke stå alene som værn mod højt tidsforbrug, men kan i samspil med andre værktøjer, såsom effektiv aldersbekræftelse (anbefaling 4.1) og fastholdelsesmekanismer slået fra som standardindstilling (anbefaling 2.1), medvirke til at give brugeren mulighed for at få bedre kontrol med deres tidsforbrug. Man kan også overveje mere indgribende former for tidsbegrænsning så som en tvungen pause, når det fastlagte forbrug overskrides.

Neutralitetsknop og indsats mod skadelige designpraksisser

Ekspertgruppen anbefaler, at regeringen arbejder for, at der i EU stilles krav om, at tech-giganterne indfører en "neutralitetsknop". Knappen skal tillade brugerne at nulstille alle visningspræferencer, som er baseret på platformens algoritmer og de data, som platformen har indsamlet om brugeren. I stedet skal brugeren have vist opslag/nyheder/indhold i kronologisk rækkefølge. Det vil også kunne betyde, at brugeren ikke bliver anbefalet nye venner, forbindelser, begivenheder eller grupper baseret på anbefalinger af platformen.

Ekspertgruppen anbefaler samtidig, at der laves indspil til Europa-Kommissionen ift. aggressive og vildledende online designpraksisser, som fastholder brugere og fratager brugere autonomi på sociale medier og i gaming. Helt konkret kan der f.eks. særligt arbejdes for, at flere aggressive designpraksisser kategoriseres som forbudte handelspraksisser. Herudover anbefaler ekspertgruppen, at regeringen aktivt kommer med input omkring afhængighedsskabende designpraksisser samt tech-giganternes forretningsmodeller i forbindelse med Europa-Kommissionens evaluering af direktivet om urimelig handelspraksis. Det anbefales særligt, at ordlyden

af direktivet justeres for at imødekomme, at tech-giganternes forretningsmodeller ofte hviler på indsamling af data fra brugerne og ikke på betaling fra brugerne.

MERE EFFEKTIV KONTROL MED TECH-GIGANTERNES EVNE TIL AT FORUDSIGE OG PÅVIRKE ADFÆRD

EKSPERTGRUPPENS ANBEFALINGER OM TECH-GIGANTERNES BRUG AF FASTHOLDELSMEKANISMER

Konkret anbefaler ekspertgruppen følgende:

- 3.1 Forbud mod profilering på baggrund af personoplysninger
- 3.2 Krav til udvikling af algoritmer
- 3.3 Præcisering af tech-giganters ansvar for deres algoritmer
- 3.4 Forsker- og medieadgang til tech-giganters data

Ekspertgruppen anbefaler således, at regeringen på europæisk plan arbejder på initiativer, der øger kontrollen med brugen af algoritmer og personalisering i indholdsanbefalinger.

Tech-giganternes tjenester har flere indbyggede funktioner, som kan påvirke både normer og fællesskaber og generelt anvendes til både at forudsige og påvirke adfærd. Selvom forskningen ikke er entydig¹⁸, er der en lang række studier, der peger på, at sociale medier har bidraget til politisk polarisering i samfundet^{19,20,21}.

Algoritmernes filtrering samt personalisering af indhold kan medføre, at forskelligt indhold vises til forskellige brugere. Indhold, som har en provokerende eller følelsesladet udformning, opnår

derudover hurtigere interaktioner fra brugere og kan derfor spredes hurtigt²². Det kan øge fragmenteringen og polariseringen i befolkningen²³. Samtidig er der eksempler på, at anbefalingsmekanismer kan føre brugerne til mere ekstremt indhold. Eksempelvis har brugere, der søger på indhold vedr. fitness og sundhed oplevet at blive anbefalet indhold og fællesskaber omkring selvskade og anoreksi^{24,25,26}.

Tredjeparter kan samtidig udnytte, at brugernes adfærd kan påvirkes. Der er set flere eksempler på, at fremmede stater eller kriminelle forsøger at bruge tech-giganternes platforme til at påvirke valg, den offentlige samtale og tilliden til demokratiske institutioner gennem spredning af mis- og desinformation²⁷. Den seneste udvikling på området for generativ kunstig intelligens og chatbots accelererer blot denne udvikling yderligere og understreger behovet for, at der bliver sat ind på denne dagsorden.

Der er derfor behov for et opgør med de negative effekter af den algoritmiske styring af information. Ekspertgruppen anbefaler således, at der på europæisk plan arbejdes på initiativer, der øger kontrollen med brugen af algoritmer og personalisering i indholdsanbefalinger.

Forbud mod profilering på baggrund af personoplysninger

Ekspertgruppen anbefaler, at der indføres et generelt forbud mod automatisk behandling (profilering) af personoplysninger på tech-giganters tjenester. Med DSA'en indføres et forbud mod at anvende målrettet reklame på grundlag af automatisk behandling (profilering) af mindreåriges personoplysninger. Ekspertgruppens anbefaling vil således være en udvidelse af kravene i DSA'en, så der indføres et generelt forbud mod målrettet reklame baseret på profilering af personoplysninger uanset aldersgruppe. Dette blev forsøgt af en koalition af EU-parlamentarikere og organisationer²⁸.

Krav til udvikling af algoritmer

Ekspertgruppen anbefaler, at der stilles krav til forudgående konsekvensanalyse og kontrol med tech-giganternes algoritmer. Det kan være ved at stille krav til sikkerheden i tech-giganternes udvikling og brug af kunstig

intelligens ift. datakvalitet for at undgå bias ifm. ændringer af eksisterende eller lancering af nye algoritmer. Det kan både være med til at skabe gennemsigtighed og styrke tilsyn med nye algoritmer, der lanceres, men det kan også være med til øge sikkerheden i nye algoritmer, inden de lanceres.

Præcisering af tech-giganters ansvar for deres algoritmer

Ekspertgruppen anbefaler, at hensynet bag tech-giganters ansvarsfrihed for ulovligt indhold på egne platforme evalueres i EU-regi, når det kommer til indhold, der er blevet fremmet af algoritmiske anbefalingsmekanismer. I samme ombæring kan der undersøges fordele og ulemper ved at udvide tech-giganters ansvar, så de ikke er ansvarsfri for indhold, som platformen har promoveret via en algoritme. Brugen af algoritmiske anbefalingssystemer kræver, at tech-giganterne i højere grad gøres ansvarlige for deres algoritmers (negative) indvirkning på brugernes grundlæggende rettigheder.

Forsker- og medieadgang til tech-giganters data

Ekspertgruppen anbefaler, at forsker- og medieadgangen (for f.eks. anerkendte forskningsinstitutioner og publicistiske medier, der er tilmeldt Pressenævnet) til tech-giganternes data udvides. Med DSA'en har forskere adgang til oplysninger

til brug for forskning, der har til formål at identificere og forstå systemiske risici. Det foreslås således at udvide dette, så forskere kan opnå i videre omfang at få adgang til tech-giganternes data og ikke kun ift. de aspekter, som tech-giganterne selv vurderer kan udgøre systemiske risici. Derudover bør publicistiske medier have adgang til egne data hos tech-giganterne. For at understøtte forsker- og medieadgangen til data bør der også stilles krav til platformene i forhold til at sikre vejledning samt simple, effektive og brugervenlige processer, når forskerne og medierne anmoder tech-giganterne om data. Andre rettighedshavere bør få nem og gratis adgang til data, der vedrører det indhold, som de ejer.

TECH-GIGANTERNES ANSVAR IFT. BØRN OG UNGES ADGANG TIL PLATFORME MED IKKE-ALDERSSVARENDE INDHOLD SKÆRPES

EKSPERTGRUPPENS ANBEFALINGER OM TECH-GIGANTERNES ANSVAR IFT. BØRN OG UNGES ADGANG TIL PLATFORME MED IKKE-ALDERSSVARENDE INDHOLD

Konkret anbefaler ekspertgruppen følgende:

- 4.1 Krav om effektiv aldersbekræftelse
- 4.2 Videreudvikling af det digitale indre marked med fokus på børn og unge
- 4.3 Indførelse af alderssvarende adfærdskodeks ifm. databeskyttelsesreglerne

Ekspertgruppen anbefaler således, at regeringen arbejder for effektive aldersverificeringsløsninger, der effektivt beskytter børn og unge mod ikke-alderssvarende indhold.

En stadig større del af børn og unges liv foregår online. Danske undersøgelser fra både 2018 og 2022 har vist, at fysisk samvær med andre unge for både 11-15-årige har været markant og støt faldende gennem de sidste 30 år, mens online kontakt derimod er steget^{29, 30}.

Visse former for indhold på platforme kan enten være ulovligt eller direkte skadeligt for børn, men børn har alligevel adgang til det³¹. Det kan have konsekvenser ift. både trivsel, ensomhed, kropsopfattelse, identitets- og

kulturdannelse mv., når børn møder ikke-alderssvarende indhold. Mange af de mest populære sociale medier har en aldersgrænse på 13 år for at oprette en bruger med fuld adgang til indhold. Antallet af børn under 13 år på sociale medier kendes dog reelt ikke, da det er op til virksomhederne selv at vælge, hvordan de vil kontrollere alder. På trods af at f.eks. YouTube har en officiel aldersgrænse på 13 år³², så viser en undersøgelse fra Gallup at 70 pct. af danske børn i 7-12 årsalderen bruger YouTube dagligt³³.

Ekspertgruppen ønsker, at tech-giganternes tjenester som udgangspunkt skal være sikre for børn. Tjenesterne skal imidlertid også have plads til indhold, som er egnet til voksne, da en af de store udfordringer er, at børn og voksne deler det samme digitale rum. Der skal således findes løsninger, der både tilgodeser beskyttelsen af børn samt hensynet til børns og voksnes ytrings- og informationssikkerhed. Der er således behov for effektive mekanismer til aldersbekræftelse.

Ekspertgruppen ønsker derfor, at det afsøges, hvilke løsninger til at beskytte børn mod ikke-alderssvarende indhold, vil være effektive. Ekspertgruppen er opmærksom på, at regeringen vil igangsætte et arbejde med en hvidbog med initiativer, der kan beskytte børns færden på nettet samt en Kommission for det gode børne- og ungdomsliv, hvor fokus også er på sociale medier og det digitale liv, og hvor digital dannelse formentlig adresseres bedre. Ekspertgruppen beskæftiger sig i denne delafrapportering ikke med digital dannelse, da det ses som en indsats, der kun giver mening på bagtæppet af de øvrige og mere strukturelle og institutionelle reguleringstiltag, som ekspertgruppen foreslår.

Krav om effektiv aldersbekræftelse

Ekspertgruppen anbefaler, at der udvikles effektive aldersbekræftelsesværktøjer, så børn og unge kun kan få adgang til tjenester med aldersvarende indhold. På den vis vil brugere skulle bekræftes som voksne, før de får adgang til tjenester, der er designet på en særlig vis eller rummer indhold, som ikke er egnet til børn. Det kan eksempelvis ske ved, at der i europæisk regi stilles krav om bekræftelse af alder ved download af apps og spil via app stores o.l. Konkret vil det indebære, at man som bruger i forbindelse med download af en app skal anvende et godkendt aldersverificeringsværktøj, f.eks. den kommende fælleseuropæiske wallet-løsning eIDAS, før man

får mulighed for at downloade. En anden løsning kan være, at man med inspiration fra Frankrig og Tyskland stiller krav om, at platformene ved log-in indfører aldersverifikation, som af myndighederne vurderes effektiv, og at der kan blokeres for platformene af telecom-tjenester, hvis udbydere ikke efterlever kravene om aldersverifikation. De tyske myndigheder har f.eks. godkendt Yoti, der udbyder ansigtsgenkendelsesværktøjer og anvender kunstig intelligens til at estimere alder. Yoti benyttes i dag af de største pornosider og er også ved at blive udrullet af Meta på dets tjenester³⁴. Ved indførelse af aldersbekræftelse sender samfundet et signal, ligesom der er gjort med aldersbegrænsninger på alkohol og tobak. Det vil naturligvis være muligt at omgå aldersbekræftelse med VPN-forbindelser, eller ved at forældrene giver børnene adgang, men det ligger i tråd med, at børn og unge også har mulighed for at skaffe både alkohol og tobak, selvom det ikke er lovligt. Anbefalingen ligger i tråd med en lignende anbefaling fra nordisk tænketank for tech og demokrati³⁵.

Videreudvikling af det digitale indre marked med fokus på børn og unge

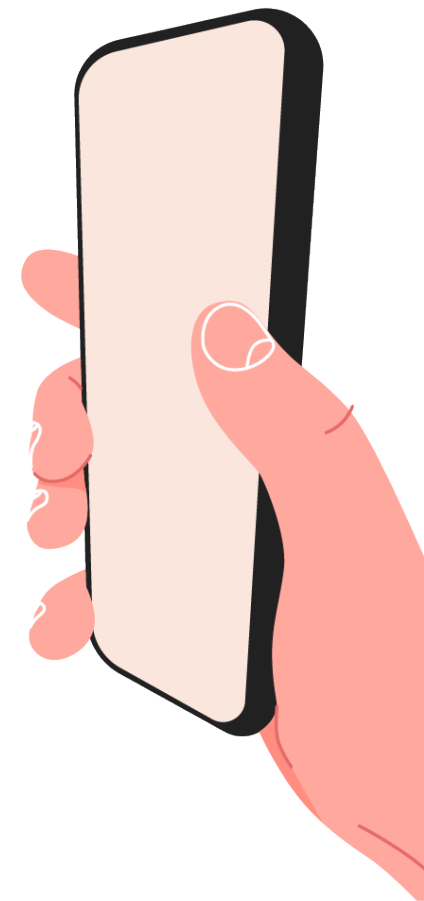
Ekspertgruppen anbefaler, at der laves indspil til Europa-Kommissionen til evaluering af DSA med henblik på en videreudvikling af det digitale indre marked. Flere anbefalinger i denne delafrapportering er velegnede som indspil til videreudvikling af det digitale indre marked, men i denne anbefaling er der fokus på, hvordan det digitale indre marked kan gøres mere egnet til børn og unge. Det anbefales at lave følgende indspil:

1. Skærpede krav til identifikation og håndtering af systemiske risici for grundlæggende rettigheder med fokus på uafhængigt og eksternt tilsyn,
2. Krav til, at det er lige så nemt at anmelde indhold, som det nu er at 'like' og dele indhold,
3. Inaktivering af anmeldt indhold, der er under behandling hos tech-giganter, så det f.eks. ikke er muligt at viderelede indholdet,
4. Fokus på håndhævelsen af hurtig og effektiv nedtagning af ulovligt indhold, i særdeleshed hvis indholdet vedrører eksempelvis børnepornografisk materiale eller andet ulovligt indhold med børn.

I den forbindelse er det også vigtigt, at DSA'ens krav om hurtig handling ift. anmeldelser imødekommes i praksis, og særligt hvis det vedrører børn og unge.

Indførelse af aldersvarende adfærdskodeks ifm. databeskyttelsesreglerne

Ekspertgruppen anbefaler, at der på enten nationalt eller europæisk niveau indføres et adfærdskodeks (Age Appropriate Design Code), som skal knytte sig til de eksisterende regler i GDPR med inspiration fra Storbritannien, Californien og Holland. Det britiske adfærdskodeks indeholder 15 standarder for onlinetjenester, der behandler data fra britiske børn, uanset hvor udbyderen af tjenesten er etableret. Kodekset lægger vægt på, at udbydere af tjenesterne skal efterleve adfærdskodekset, selvom børn ikke er målgruppe eller bruger på tjenesten. Det er tilstrækkeligt, at børn sandsynligvis vil få adgang til tjenesten³⁶. Kodekset skal kræve et niveau af "højt privatliv" som standardindstilling, give mere forældrekontrol, flere informationer til barnet og sikre mod brugen af vildledende designmønstre, såkaldte "dark patterns", som presser børn til at give unødvendige personlige data eller svække eller deaktivere deres privatlivsbeskyttelse.

EKSPERTGRUPPENS SAMMENSÆTNING

Ekspertgruppen har ved afgivelse af denne delafrapportering haft følgende sammensætning:

- Mikkel Flyverbom (formand), *Copenhagen Business School*
- Lars Thinggaard, *Tech for Life*
- Lone Sunesen, *TV MIDT/VEST*
- Mie Oehlenschläger, *Tech & Childhood*
- Miriam Michaelsen, *Medierådet for Børn og Unge*
- Pernille Tranberg, *DataEthics*
- Rebecca Adler-Nissen, *Københavns Universitet*
- Rikke Frank Jørgensen, *Institut for Menneskerettigheder*
- Sune Lehmann, *Danmarks Tekniske Universitet*
- Thomas Bolander, *Danmarks Tekniske Universitet*
- Peter Svarre, *digital strateg, foredragsholder og forfatter*

Erhvervsministeriet har udgjort ekspertgruppens sekretariat i samarbejde med andre relevante ministerier, herunder Udenrigsministeriet, Justitsministeriet, Kulturministeriet og Digitaliserings- og Ligestillingsministeriet.

EKSPERTGRUPPENS KOMMISSORIUM

De internationale tech-giganter har en meget stor indflydelse på samfundslivet, økonomien og almindelige menneskers hverdag både nationalt og internationalt. Regeringen har igangsat en række initiativer, men der vil forsat være brug for politisk udvikling og nye tiltag.

Regeringen nedsætter på den baggrund – som led i regeringens udspil ”Tech-giganter: mere retfærdig konkurrence og bedre forbrugerbeskyttelse” fra august 2021 – en ekstern ekspertgruppe. Ekspertgruppen får til formål at understøtte regeringens arbejde med at håndtere problemstillinger, som er forbundet med tech-gigant-dagsordenen i et nationalt og internationalt perspektiv.

Baggrund

Konsekvenserne af tech-giganternes udvikling og indflydelse har betydning på en lang række områder, herunder på skatte-, kultur- og konkurrenceområdet. Fælles for de store tech-giganter er, at deres indtog på det danske marked er båret af en stor efterspørgsel på deres ydelser fra både virksomheder og borgere.

Tech-giganters tilstedeværelse og udvikling medfører dog samtidig en række udfordringer, som også har grænseoverskridende karakter.

Tech-giganterne opererer som oftest ud fra en forretningsmodel, der er baseret på at indsamle så meget data om deres brugere som muligt. Det er i praksis umuligt for brugerne at vide, hvilke data som de frivilligt og ufrivilligt har videregivet til tech-giganterne, samt hvordan disse anvendes til videresalg, markedsføring mv.

Mange af de mest udbredte online platforme er ejet af internationale tech-giganter, og forum for kommunikation og den offentlige debat i dag. På den måde får tech-giganterne en stor indflydelse på spillereglerne i den offentlige debat og demokratiske samtale.

Ligeledes er der også udfordringer i forbindelse med spredning af ulovligt og skadeligt indhold, unfair konkurrencevilkår, skatteforhold, digital mistroivsel hos børn og unge, uigennemsigtige algoritmer og polariserende mekanismer. Yderligere udfordrer tech-giganterne også ordentlige arbejdsmarkedsvilkår, herunder særligt lønmodtagerrettigheder

Endelig spiller tech-giganterne en stigende udenrigs- og sikkerhedspolitisk rolle i kontekst af den fortsatte teknologiske stormagtsrivalisering mellem USA og Kina, hvorfor det vil være vigtigt at balancere kritisk dialog med perspektiver på muligheder for vidensdeling, innovation og samarbejde.

Opgavebeskrivelse

Ekspertgruppen skal overordnet fungere som forum for drøftelse af strukturelle problemstillinger, hvor tech-giganternes forretningsmodel udfordrer vores samfund, kultur, økonomi, trivsel mv. I forlængelse heraf vil regeringen have mulighed for at anmode ekspertgruppen om at forholde sig til og vurdere konkrete sager og dilemmaer inden for tech-dagsordenen.

Konkret skal ekspertgruppen:

- Drøfte udfordringer ved tech-giganternes forretningsmodel og dens konsekvens for det danske samfund, herunder for den demokratiske samtale.
- Komme med oplæg til, herunder belyse mulige positive såvel som negative konsekvenser, hvordan den demokratiske kontrol med tech-giganterne, herunder med særligt fokus på deres forretningsmodel, kan styrkes.
- Identificere andre problemstillinger for det danske samfund i lyset af de strukturelle udfordringer, der følger af tech-giganternes forretningsmodel samt kvalificere disse og deres konsekvenser for det danske samfund.
- Fremlægge forslag og konkrete anbefalinger, herunder overveje om det skal løses i nationalt eller EU-regi, til håndtering af disse problemstillinger.
- Inddrage og drøfte internationale erfaringer i arbejdet, for at sikre en ansvarlig teknologisk udvikling, der understøtter Danmarks demokrati, vel-stand og sikkerhed i en globalt forbundet verden.

Den enkelte ressortminister har mulighed for at fremsætte ønske om, at ekspertgruppen kan inddrages i forhold til konkrete problemstillinger og dilemmaer inden for dennes ressortområde. Ekspertgruppen skal i sit arbejde sikre løbende inddragelse af Dataetisk Råd.

Organisering

Ekspertgruppens formand og medlemmer udpeges personligt af erhvervsministeren. Ekspertgruppen forventes at bestå af 12 medlemmer med ekspertise og erfaring inden for tech-gigant dagsordenen.

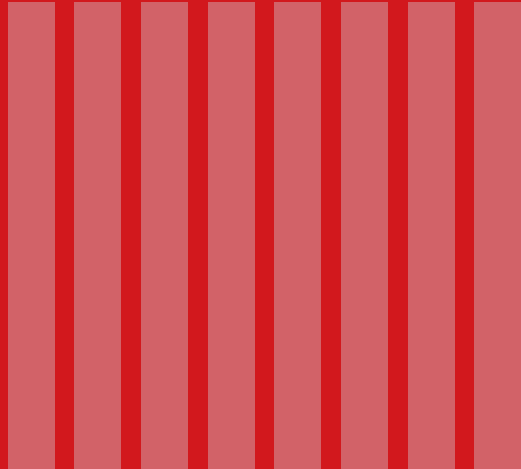
Ekspertgruppen nedsættes i første omgang for en toårig periode.

Ekspertgruppen vil blive sekretariatsbetjent af Erhvervsministeriet.

KILDELISTE

- 2020-01-14 Out Of Control final-v2 (forbrugerradet.no)
- https://s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/ad-aspi/2020-09/TikTok%20and%20WeChat.pdf?7BNJWaoHImPVE_6KkCB1JRD-5fRnAVTZ=
- <https://gking.harvard.edu/files/gking/files/50c.pdf>
- <https://www.fbi.gov/wanted/cyber/russian-interference-in-2016-u-s-elections>
- <https://www.newsguardtech.com/misinformation-monitor/march-2022/>
- <https://foreignpolicy.com/2022/08/22/information-warfare-in-russias-war-in-ukraine/>
- Det irske datatilsyn udsteder bøde til Instagram på 405 millioner euro (datatilsynet.dk)
- https://edpb.europa.eu/system/files/2023-02/edpb_03-2022_guidelines_on_deceptive_design_patterns_in_social_media_platform_interfaces_v2_en_0.pdf
- <https://www.reuters.com/legal/transactional/us-senate-panel-approves-update-childrens-online-privacy-bill-2022-07-27/>
- Sherman LE, Hernandez LM, Greenfield PM, Dapretto M. What the brain 'Likes': neural correlates of providing feedback on social media. Soc Cogn Affect Neurosci. 2018 Sep 4;13(7):699-707.
- Facebook prioritized 'angry' emoji reaction posts in news feeds - The Washington Post
- Anna Lembke (2021): Dopamine Nation-Finding Balance in the Age of Indulgence, Headline Book Publishing
- Digitale mediers betydning for børn og unges trivsel - Børns Vilkår (bornsvilkar.dk)
- Sociale medier giver lavt selvværd og fører til spiseforstyrrelser (phuset.dk)
- https://www.dr.dk/static/documents/2023/01/24/medieudviklingen2022_a50af9a5.pdf
- Danske unge bruger dagligt over to timer på TikTok - Dansk Markedsføring (markedsforing.dk)
- Braghieri et al, 2022, Social media and Mental Health, American Economic Review, 112(11):3660-3693
- Social_media_echo_chambers_and_political_polarization.pdf (cambridge.org)
- Frenemies (cambridge.org)
- The Welfare Effects of Social Media - American Economic Association (aeaweb.org)
- A systematic review of worldwide causal and correlational evidence on digital media and democracy | Nature Human Behaviour
- Facebook prioritized 'angry' emoji reaction posts in news feeds - The Washington Post
- Sunstein, C.R. (2018). #republic. Divided democracy in the age of social media. Princeton University Press, s. 25, 71f.; Mehlsen, C. & Hendricks, V.F. (2019). LIKE. Shitstorme, fake news fear of missing out. What's not to like?. Center for Information og Boblestudier (CIBS), Københavns Universitet, s. 167,
- <https://cfdp.dk/cases/indsigt/det-vrede-internet-vrede-unge-maend/>
- <https://www.theguardian.com/technology/2022/dec/15/tiktok-self-harm-study-results-every-parents-nightmare>
- <https://www.dazeddigital.com/life-culture/article/57833/1/demystifying-algorithm-social-media-tiktok-eating-disorder-self-harm-twitter>
- 'Troll factory' spreading Russian pro-war lies online, says UK | Ukraine | The Guardian
- Tracking-Free Ads Coalition (tracking-freeads.eu)
- Møhl, Bo & Lotte Rubæk (2020): Kapitel 6 af FAQ om Selvskaade. Hans Reitzels Forlag
- Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2022 (vive.dk)
- "The effects of pornography on children and young people", rapport af the Australian Institute of Family Studies (AIFS)
- YouTube Servicevilkår: <https://kids.youtube.com/t/terms>
- <https://bornsvilkar.dk/familiensdigitalehverdag/youtube/>
- Meta udtaler, at Yoti på Instagram har forhindret 96 procent af teenager i at ændre deres fødselsdato. . <https://www.biometricupdate.com/202303/instagram-takes-yoti-facial-age-estimation-to-europe-australia-canada-japan>
- En nordisk tilgang (kum.dk)
- Introduction to the Age appropriate design code | ICO

Regeringens ekspertgruppe

TECH-GIGANTER